

In memoriam

Za Bohuslavem Benešem

Koncem července 2014 se rodina, přátelé a odborná veřejnost rozloučili s folkloristou a literárním vědcem, dlouholetým vysokoškolským pedagogem brněnské univerzity prof. PhDr. Bohuslavem Benešem, DrSc. V českém, lépe řečeno československém, ba i v evropském bádání o lidové slovesnosti je zapsán svým interdisciplinárním přístupem k folkloru a pololidové tvorbě. Byl ovlivněný přednáškami svého učitele na brněnské univerzitě Franka Wollmana, strukturalismem Vladimira Proppa a funkcionalismem Petra Bogatyrjova, jehož bádání a metody v uvolněných poměrech šedesátých let minulého století zpřístupnil. Vždy usiloval o uplatnění nejnovějších metod vědeckého poznání, při sběru a studiu folklorního podání analyzoval jeho formální i obsahové proměny a intenzivně se věnoval otázkám typologie, žánrů a funkcí lidové a zlidovělé slovesnosti i pololidové literatury. Sledoval také nové, autentické formy současného folkloru a v posledních letech své vědecké kariéry se zaměřil na otázku stereotypů a na česko-německé vztahy. Rozsáhlou oborovou bibliografií F. Wollmana, kterou sám po léta doplňoval, předal nezištně dalším generacím badatelů. Je uložena v knihovně brněnského pracoviště Etnologického ústavu AV ČR.

Jako brněnský rodák (nar. 20. října 1927) a patriot vystudoval na filozofické fakultě zdejší univerzity bohemistiku a rusistiku. Mezi jeho pedagogy náleželi již zmíněný F. Wollman a také rusista Bořivoj Novák. S brněnskou univerzitou byl pracovně svázán od r. 1953 zpočátku jako lektor ruštiny a asistent. Na katedře etnografie a folkloristiky začal přednášet od r. 1963;

koncem šedesátých let vyučoval na katedře české a slovenské literatury a literární vědy, kde se habilitoval spisem *Světská píseň kramářská. Příspěvek k poetice pololidové poezie* (1969). Od literárních vědců se vrátil zpět do oddělení etnografie už společně katedry historie a etnografie střední, jihovýchodní a východní Evropy. Zajišťoval zde nejen folkloristické kurzy, ale podílel se také na organizaci terénních výzkumů a oborových exkurzí. Pro studenty zpracoval skriptum *Úvod do folkloristiky* (1980, 1990). Za práci *Lidová slovesnost a dnešek* obdržel v r. 1987 doktorát historických věd; profesorem folkloristiky byl jmenován r. 1989. Svou pedagogickou dráhu ukončil na Ústavu evropské etnologie Filozofické fakulty obnovené Masarykovy univerzity v roce 1993.

Na počátku své vědecké dráhy se B. Beneš věnoval ruské literatuře a folkloru. V rámci folkloristického výzkumu prováděl sběr východomoravského prozaického podání a sledoval přeměny funkcí lidové slovesnosti. Hlavní zájem však směřoval k pololidové tvorbě a ke kramářským písním sledovaným ze širokého mezinárodního srovnávacího hlediska. Jak jsme uvedli, uvedená problematika byla tématem habilitačního spisu; populárněvědnou podobu měla jeho antologie kramářských písní *Poslyšte písničku hezkou... Kramářské písně minulých dob* (1983). Obě představují zásadní práce pro každého, kdo se zabývá vztahem folkloru a literatury. Morfologickou analýzu uplatněnou na nepohádkové próze a kramářských písních spolu s funkčně strukturálními postupy lze označit za jeho přínos teorii a metodologii folkloristické disciplíny. Klasické lidové prozaické podání

prezentoval v antologii *Česká lidová slovesnost. Výbor pro současného čtenáře* (1990).

Důležitou oblastí zájmu prof. Beneše byla také problematika folklorismu. Vymezil vývojové etapy českého folklorismu a teoreticky je zdůvodnil. V návaznosti na uvedeně studium se zabýval změnami žánrové charakteristiky české a slovenské lidové slovesnosti a lidového divadla. Od konce osmdesátých let 20. stol. se věnoval i žánrům tzv. současného folkloru, jako nápisům na zdech (*Nápis v ulicích, s Václavem Hrníčkem*, 1993) a fámě; fenomén stereotypu analyzoval na obrazu ženy a mezietnických vztahů ve folkloru. Z pohledu folkloristiky zpracoval profily významných vědeckých osobností Romana Jakobsona, Petra G. Bogatyrjova, Kirila V. Čistova; z domácích osobností vytvrval vyzvedával práci nedávno zesnulé pražské folkloristky Dagmar Klímové, s níž ho pojilo shodné vidění světa a humor, který mnozí zasvěcení sdíleli s nimi. Úzké přátelské kontakty udržoval zejména se slovenskými folkloristy; jeho práce byly oceňovány také maďarskými vědci a ve slovanském světě vůbec.

Vedle pedagogické a vědecko-výzkumné práce byl prof. Beneš aktivní také v četných oborových organizacích. Stal se

členem Hlavního výboru Národopisné společnosti československé, České společnosti pro estetiku, Mezinárodní komise pro studium lidové kultury v Karpatech a na Balkáně, Mezinárodní komise pro slovanský folklór a místopředsedou její československé sekce. Jako člen redakční rady formoval odborný profil ústředních oborových časopisů *Český lid*, *Národopisný věstník československý*, *Národopisné aktuality*, *Slovenský národopis* či v posledních letech *Ethnologia Europae centralis*.

Jubilejní a hodnotící texty věnované dílu prof. B. Beneše najdeme ve *Slavica* na UJEP (1973), *Národopisných aktualitách* (1977, 1987), *Slovenském národopisu* (1977, 2007), *Národopisném věstníku čsl.* (1987), *Slovácku* (1987, 1997), *Slavica* na MU (1993), *Českém lidu* (1997), *Ethnologia Europae centralis* (1999) i v biografické části *Lidové kultury. Národopisné encyklopedie Čech, Moravy a Slezska* (2007). Jeho personální bibliografii připravuje pro *Bibliografickou přílohu Národopisné revue folkloristika* Hana Hlôšková z Univerzity Komenského v Bratislavě.

Při posledním rozloučení s prof. Bohuslavem Benešem (zemř. 23. července 2014 v Modřicích, okr. Brno-venkov) zazněla v úvaze nad smyslem lidského života slova ze starozákonní knihy Kazatel – *Všechno má určenou chvíli a veškeré dění pod nebem svůj čas: Je čas rození i čas umírání, [...] je čas boje i čas pokoje. Čas je hodnota, kterou nelze získat navíc, čas lze pouze dobře naplnit, nebo promrhat. Loučíme se s mužem, který svůj čas naplnil měrou vrchovatou; a i když jsme nemohli pokaždé souznít s jeho názory, vždy platilo a stále platí, že nebyl z těch, kdo svůj čas marní. Plnost času byla vyčerpána. Zůstává dílo, vzpomínky, památka, příklad dobrého naplnění vyměřeného času. A to věru není málo.*

J. Pospíšilová, L. Ryšavá, M. Válka